

Sosiaaliturva- ja vakuutusosasto
Hallitussihteeri Katariina Pursimo

HE 88/2024 vp

Viitetieto: Maa- ja metsätalousvaliokunnan lausuntopyyntö 23.9.2024

Lausunto maa- ja metsätalousvaliokunnalle (HE 88/2024 vp, hallituksen esitys eduskunnalle laiksi maatalousyrittäjän eläkelain muuttamisesta)

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi maatalousyrittäjän eläkelain muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi maatalousyrittäjän eläkelakia. Esitys perustuu pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan, jonka kirjauksen mukaan Välitä viljelijä -projektista tehdään pysyvä toimintamalli. Maatalousyrittäjän eläkelakiin lisättäisiin säännökset maatalousyrittäjien varhaisen tuen palveluista. Palvelujen järjestäjänä toimisi Maatalousyrittäjien eläkelaitos. Palvelut olisivat työkykyneuvojien neuvonta- ja ohjauspalvelut, harkinnanvaraisesti annettavat ostopalvelusitoumukset mielenterveyden asiantuntijapalveluihin, varhaisen tuen toimintamallin ja varhaisen tuen toimintamallia toteuttavan sidosryhmäverkoston ylläpitäminen ja kehittäminen sekä koulutukset, digitaaliset palvelut ja palveluihin liittyvä viestintä. Varhaisen tuen palveluja järjestettäisiin maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vakuutetuille maatalousyrittäjille eli maatilatalouden harjoittajille, poronhoitajille ja kalastajille. Maatalousyrittäjän eläkelakiin ehdotetaan lisäksi tehtäväksi eräitä teknisluonteisia muutoksia.

Palvelut olisivat olennaisilta osin samat kuin Välitä viljelijästä –projektissa. Ostopalvelusitoumuksia voisi kuitenkin jatkossa saada vain mielenterveyden asiantuntijapalveluihin. Projektissa ostopalvelusitoumuksia on voinut saada myös taloudelliseen ja oikeudelliseen neuvontaan, mutta näiden käyttö on viime vuosina ollut erittäin vähäistä. Vuonna 2022 ja 2023 ostopalvelusitoumuksista yli 98 % myönnettiin henkisen jaksamisen tukemiseen. Talouden tai juridiikan asiantuntijapalveluihin myönnettyjen ostopalvelusitoumusten osuus on näinä vuosina ollut alle 2 prosenttia kaikista myönnettyistä ostopalvelusitoumuksista. Taloudellisen tai oikeudellisen asiantuntija-avun merkitys voidaan myös maatalousyrittäjän työkyvyn kannalta arvioida välillisemmäksi kuin mielenterveyden asiantuntijapalvelujen. Lisäksi valmistelussa on katsottu, ettei ostopalvelusitoumusten myöntäminen taloudelliseen tai oikeudelliseen neuvontaan voi kuulua eläkelaitoksen lakisääteisiin tehtäviin. Välitä viljelijästä –projektin rahoitus on tullut lomitussjärjestelmän kautta. Kun varhaisen tuen palveluista säädettäisiin maatalousyrittäjän eläkelaisissa, palveluiden tulee olla sellaisia, joiden voidaan katsoa kuuluvan lakisääteistä eläketurvaa hoitavan eläkelaitoksen tehtäviin. Työkykyneuvojien tehtäviin kuuluisi myös ohjaus mahdollisten muiden palveluntarjoajien avun piiriin sekä moniammatillisen avun koordinointi.

Varhaisen tuen palveluja koskevaan pykälään sisältyisi myös ostopalvelusitoumuksia koskeva asetuksenantovaltuus, jonka mukaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin ostopalvelusitoumuksista, muun muassa niiden antamisen edellytyksistä ja niiden käyttämiseen liittyvistä ehdoista sekä ostopalvelusitoumuksen enimmäisarvosta.

Varhaisen tuen palveluja järjestettäisiin maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vakuutetuille maatalousyrittäjille eli maatilatalouden harjoittajille, poronhoitajille ja kalastajille. Välitä viljelijästä –projektin palvelujen piirissä ovat olleet ainoastaan maatalouden harjoittajat. MYEL:n mukaan vakuutetut tieteellistä tutkimusta tekevät tai taiteellista toimintaa harjoittavat apurahansaajat jäisivät maatalousyrittäjien varhaisen tuen palvelujen ulkopuolelle. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen mahdollisuus järjestää työkyvyttömyysriskin hallintaan tähtäävää toimintaa säilyisi heidän osaltaan ennallaan.

Esityksen tavoitteena on maatalousyrittäjien työkyvyn tukeminen, maatalousyrittäjien työkyvyttömyyden ennaltaehkäisy sekä maatalousyrittäjien työurien pidentäminen. Maatalousyrittäjien määrä on pitkään vähentynyt, mihin vaikuttavat muun muassa maataloustyön toimintaympäristön muutokset. Samaan aikaan

Sosiaaliturva- ja vakuutusosasto
Hallitussihteeri Katariina Pursimo

HE 88/2024 vp

yksikkökokojen kasvaessa toiminnan taloudelliset riskit sekä henkinen ja muu kuormitus kasvavat. Välitä viljelijästä –projektilla on ollut positiivisia vaikutuksia ja palveluja käyttäneiden maatilatalousyrittäjien kokemuksen mukaan palvelut ovat kohentaneet selvästi koettua työkykyä ja hyvinvointia. Maatalousyrittäjien työkykyä tukemalla pyrittäisiin myös osaltaan edistämään kotimaisen ruuantuotannon edellytyksiä, joilla on keskeinen merkitys kansallisen elintarvikehuoltovarmuuden kannalta.

Esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä. Maatalousyrittäjien eläkelaitos Mela on osallistunut valmisteluun. Esitysluonnos oli lausuntokierroksella 18.4.-30.5.2024. Suuri osa lausunnonantajista piti esitysluonnosta kannatettavana. Osa katsoi, että myös MYEL-vakuutettujen apurahansaajien tulisi tulla palvelujen piiriin. Valmistelussa lähtökohdaksi on otettu palvelujen kohderyhmän laajentaminen kaikkiin MYEL-vakuutettuihin maatalousyrittäjiin. Ehdotettu lainsäätäjän ratkaisu turvaisi maatalousyrittäjien yhdenmukaisen ja yhdenvertaisen kohtelun. Niin maatilatalousyrittäjien, ammattikalastajien kuin poronhoitajien työhön liittyy merkittävää fyysistä ja henkistä kuormitusta sekä keskimääräistä selvästi korkeampi työkyvyttömyys- ja työtapaturmariski. Työnsä ja toimintaympäristönsä erityispiirteiden vuoksi kaikkiin näihin ammattiryhmiin kuuluvien maatalousyrittäjien voidaan myös arvioida hyötävän räätälöidystä työkyvyn tuesta. Tälle kohderyhmälle rajattuina palvelut myös kohdentuisivat kotimaisen ruuantuotannon ja kansallisen elintarvikehuoltovarmuuden kannalta merkityksellisille maaseutualoille. Lausuntokierroksen johdosta tehtiin tarvittavia täsmennyksiä mm. tietosuojaa koskeviin perusteluihin.

Esitys liittyy valtion vuoden 2025 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Vuodesta 2017 alkaen järjestetylle Välitä viljelijästä -projektille on myönnetty vuosittain noin 2 miljoonan euron määräraha. Projektin muuttamisessa vakinaiseksi toimintamalliksi on otettu lähtökohdaksi kustannusten pysyminen samalla tasolla kuin projektin aikana. Poronhoitajien ja kalastajien tullessa palvelujen piiriin kohderyhmään tulisi noin 1400 henkilöä lisää verrattuna Välitä viljelijästä -projektin kohderyhmään. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen arvion mukaan maatalousyrittäjien varhaisen tuen palvelut voitaisiin järjestää nykyisen tasoisilla resursseilla. Kustannustason kehittymiseen vaikuttaa tulevaisuudessa todennäköisesti osaltaan maatalousyrittäjien määrän väheneminen sekä palkkojen kehitys. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen arvion mukaan kustannukset tulisivat tulevina vuosina hieman alenemaan huolimatta työkykyneuvojen palkkakustannusten noususta, jos maatalousyrittäjien määrän väheneminen jatkuu. Tarkoituksena on, että rahoituksen taso mahdollistaa palvelujen vakaan toteuttamisen vuosittain.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.12.2024, ja Maatalousyrittäjien eläkelaitos alkaisi järjestää palveluja tammikuun 2025 alusta.

Hallitussihteeri

Katariina Pursimo